

ИЗВЕШТАЈ

о раду Омбудсмана за банкарски систем Републике Српске за период 01.01. – 30.06.2014. године

Увод

1. Основни задаци Омбудсмана за банкарски систем Републике Српске (у даљем тексту: Омбудсман) утврђени Законом о Агенцији за банкарство Републике Српске (“Службени гласник РС“ број 59/13) су:

- пружање информација о правима и обавезама корисника и давалаца финансијских услуга,
- разматрање приговора корисника финансијских услуга и давање одговора, препорука и мишљења,
- посредовање у мирном рјешавању спорних односа између корисника финансијских услуга и финансијских организација банкарског система Републике Српске,
- праћење и предлагање активности за унапређење односа између корисника и финансијских организација банкарског система Републике Српске,
- испитивање активности на финансијском тржишту ради заштите права корисника,
- давање смјерница или препорука у вези са стандардним условима или активностима за примјену добрих пословних обичаја,
- предлагање Управном одбору Агенције доношења аката у области заштите права корисника финансијских услуга,
- сарадња са другим органима и обављање других послова и радњи из области заштите права корисника финансијских услуга.

Од почетка активности и рада организационе јединице Омбудсмана за банкарски систем Републике Српске, укључујући и посматрани извјештајни период, у границама расположивих могућности и успостављених материјалних и административних услова извршавају се задаци утврђени Законом о Агенцији за банкарство Републике Српске и задаци потребни за спровођење поступака прописаних Правилима поступања Омбудсмана за банкарски систем Републике Српске по обавјештењу или приговору корисника финансијских услуга (“Службени гласник РС“ број 111/11). У посматраном периоду, у дијелу унутрашње организације, Омбудсман извршава послове основне надлежности и руководи радом организационе јединице, а раније распоређени извршилац у овој организационој јединици извршава додијелене одговорности и задатке који се обављају у организационој јединици. Пријем и консултације странака и одржавање састанака за посредовање између корисника финансијских услуга и финансијских организација банкарског система Републике Српске врше се у постојећем простору, уз редовну употребу и других видова комуникације са корисницима.

2. Приговори, упити и други поднесци корисника финансијских услуга

2.1. Рјешавање приговора

У времену од 01.01. – 30.06.2014. године, у организационој јединици Омбудсмана за примљена су 54 нова приговора односно обавјештења поводом насталих спорних односа у вези са поступањем и радом финансијских организација или са општим захтјевом да се расправе одређена питања у појединачним односима корисника и давалаца финансијских услуга. Од поступака који се тренутно воде, у току је рад по 24 приговора у различитим фазама поступка.

Од 66 завршених поступака по приговорима и обавјештењима корисника финансијских услуга, укључујући и 31 поступак који су покренути у току 2013. године, у посматраном извјештајном периоду:

14 основаних приговора корисника је позитивно ријешено за кориснике

1 основан приговор - финансијска организација није прихватила приједлог корисника за посредовање у мирном рјешавању спорног односа

1 приговор - одустанак подносиоца од приговора

21 неоснован приговора корисника

29 приговора - дати су образложени одговори корисницима са упутствима у вези са примјеном важећих материјалних и процесно-правних прописа у појединачним стварима и неопходним даљим поступцима (8 приговора прослијеђено је другој надлежној институцији, јер је даље поступање у надлежности Агенције за банкарство Федерације Босне и Херцеговине, имајући у виду настала дејства, евентуалну судску надлежност или одређивање надлежног органа или лица са јавним овлашћењима).

У извјештајном периоду спроведено је 1 посредовање између корисника и даваоца финансијске услуге које је окончано постизањем нагодбе којом је расправљен спорни однос по приговору корисника.

а) Број питања по даваоцима финансијских услуга

Даваоци финансијских услуга	Број питања и постотак
Банке	54 (82%)
Микрокредитне организације	10 (15%)
Даваоци лизинга	0 (0%)
Штедно кредитне организације	0 (0%)
Остало	2 (3%)
УКУПНО	66 (100%)

б) Број питања по врстама финансијских услуга

Врсте финансијских услуга	Број питања и постотак
Кредити	43 (65%)
Депозити	1 (1%)
Платни промет	10 (15%)
Електронски инструменти плаћања	7 (11%)
Остало	5 (8%)
УКУПНО	66 (100%)

Табела 1.

а) Како је приказано у претходној табели, највећи број приговора корисника се односи на **кредитне послове**, али је битна напомена да је у посматраном периоду забиљежен пад учешћа ових приговора у односу на њихов укупан број за 5 - 6 %.

Иако је у посматраном извјештајном периоду још увијек чест предмет приговора корисника финансијских услуга у дијелу кредитних послова био везан за правилност уговарања појединачних клаузула о промјенљивости каматне стопе на кредите и једностране промјене и обрачун уговорених промјенљивих каматних стопа у току трајања уговорног односа од стране финансијских организација, потребно је напоменути да је први пут од почетка активности, према свим компаративним показатељима, забиљежена тенденција смањења приговора у вези са овим предметом спора. Прије свега, приговори су се односили на поступке мањег броја банака тј. на поступање 2 банке из Републике Српске, као и 2 банке са сједиштем у Федерацији Босне и Херцеговине, а у посматраном периоду поднесено је 10 приговора који су имали за предмет наведена спорна питања што, за разлику од ранијих извјештајних периода, у релативном смислу представља мање од 25 % свих приговора који су се односили на права и обавезе корисника из групе кредитних послова. Уобичајена садржина таквих приговора корисника односила се на пропуштање финансијских организација да коригују износе каматних стопа, односно анuitета у уговореним обрачунским периодима након смањења вриједности референтних стопа на интернационалним тржиштима, арбитрарно утврђивање нових вриједности редовних каматних стопа од стране банака, а промјена тренда у посматраном периоду јесте и околност да се 1 приговор односио на примјену клаузуле промјенљивости искључиво у случајевима пораста вриједности уговорене референтне каматне стопе. Финансијске организације задржале су преовладавајуће одређење да спорне односе ове врсте расправљају у судским поступцима, по свему судећи као стратегију смањења трошкова по основу могућих пресуда у корист корисника с обзиром на процесна правила и особине тужбеног захтјева у грађанским поступцима. Сви приговори ове врсте су се поново односили на период закључења појединачних кредитних послова прије ступања на снагу Закона о измјенама и допунама Закона о банкама Републике Српске ("Службени гласник РС" број 116/11), а према доступним информацијама у правилу корисници успијевају са својим захтјевима у покренутом судским поступцима у вези са овим предметом спора, а у неким случајевима су са финансијским организацијама постигнута поравнања.

У посматраном периоду, у поређењу са 2013. годином, у раду организационе јединице треба истаћи смањење броја приговора, молби или захтјева корисника кредита у вези са репрограмирањем, реструктурирањем или увођењем застоја у испуњавању створених обавеза према финансијским организацијама, јер је запримљен 1 поднесак. Имајући у виду да је ријеч о уговорним односима из ранијег периода, наш је закључак да су у већини случајева у којима је то било нужно већ вршене измјене услова испуњења кредитно-правних послова, иако је за очекивати и да недавне ванредне елементарне непогоде отежају животне околности корисника и тиме испуњавање уговорених обавеза.

У поступцима који су вођени поводом осталих спорних односа у групи кредитних послова присутан је пораст броја приговора који се односи на спорна питања која се тичу процесних права корисника у извршном поступку у смислу Закона о извршном поступку ("Службени гласник РС" број 59/03, 85/03, 64/05, 118/07 и 29/10) који су покренуле финансијске организације ради наплате својих потраживања. Значајан број приговора се односио на употребу издатих сагласности за заплијену дијела плате од стране финансијских организација након раскидања уговорног односа и без постојања извршних исправа, у којој ситуацији се фактички самостално спроводе радње за наплату потраживања принудним путем, иако је садржина овлашћења у таквој ситуацији захтијевати доспјели дуг по правилима о неоснованом обогаћењу и евентуалну накнаду штете.

те основаност њихових накнадних потраживања након отплате главног дуга. Полазећи од начина извршавања наших основних задатака и поштивања начела неутралности, у погледу ових поднесака остварује се значајан ниво позитивног рјешавања спорних ситуација за кориснике, а у питањима судског извршног поступка дају се образложени одговори и објашњења у вези са правима и обавезама у том поступку.

б) И у периоду о којем је ријеч најмањи број приговора односио се на **депозитне послове**, а поднесен је 1 приговор у вези са правилношћу вођења штедног рачуна на којем су се депоновали износи штедног улога и уједно вршиле појединачне исплате.

в) Код приговора у вези са пословима **платног промета** и јављају се спорни односи у вези са обрачунавањем накнада за вођење текућих рачуна на којима није било активности корисника, а који су у правилу отворени ради испуњавања услова стицања статуса клијента банке, сврставањем корисника односно јемаца приликом класификације ставки активе у одређену категорију, при чему постоји и даље одређен степен неправилности у примјени Одлуке о централном регистру кредита пословних субјеката и физичких лица у Босни и Херцеговини ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 92/11) од стране финансијских организација, те спорне ситуације у вези са дозвољеним прекорачењима по текућим рачунима у којима је код корисника примјетно непознавање начина коришћења ове услуге, али и неадекватност поступка банке у вези са одобравањем прекорачења и закључењем правног посла о томе који у највећем дијелу подлијеже прописаном правном режиму уговора о кредиту.

г) Према приказу табели 1. и поређењем са претходним извјештајним периодом, настанак спорних ситуација у вези са коришћењем **електронских инструмената плаћања** има највећи раст у посматраном периоду, а спорни односи у највећој мјери се односе на питања основаности потраживања финансијских организација из основа коришћења таквих инструмената од стране корисника и функционалност рада банкомата организација које су издаваоци електронских инструмената плаћања. Код ове врсте финансијских услуга, и раније смо као значајну неправилност код једног броја финансијских организација констатовали спорно питање постојања уговора у прописаној форми који међусобно закључују корисник и издавалац електронских инструмената плаћања, која обавеза је установљена и Законом о заштити потрошача у Босни и Херцеговини ("Службени лист БиХ" број 25/06) и Законом о заштити потрошача у Републици Српској ("Службени гласник РС" број 6/12), као и непридржавање рокова важења ових уговора, те неправилности приликом промјена услова коришћења електронских инструмената плаћања.

д) У случајевима **осталих приговора** такође је дошло до промјена у погледу предмета спорних односа, док се исти и даље у значајној мјери односе на константна спорна питања мјеничног права поводом издавања мјеница у сврху обезбјеђења кредита и њихове употребе у случајевима непостојања уговора о јемству са лицима која би требала јемчити за испуњење преузетих обавеза. У значајном броју приговора који се односе на питања која су се појавила приликом спровођења судског извршног поступка ради принудног остварења потраживања, предмет приговора је предлагање извршења, укључујући и спорне захтјеве за наплату затезних камата, и против савјесних јемаца према којима је финансијска организација пропустила извршити законску обавезу обавјештавања о доњим корисника кредита, те тачност потраживања финансијских организација у износима оспореним од стране корисника као извршеника. Поднесен је 1 приговор у вези са поступањем финансијске институције која није дио банкарског система РС поводом питања наплате затезних камата из основа уговора о откупу станова, у којима се редовно дају образложени одговори о упућивању на надлежне институције и потенцијално релевантне материјалне прописе. Уз наставак сарадње са даваоцима финансијских услуга, и даље биљежимо смањење приговора у вези са одбијањем да се кориснику или јемцу саопште подаци или преда одређена документација у вези са појединачним правним послом.

Приговори **лица која лично обезбјеђују испуњење обавеза** корисника и у посматраном периоду у највећем броју се односе на основаност радњи које се предузимају у поступку вансудске и принудне наплате потраживања, утврђивање основаности потраживања финансијских организација према овим лицима, као и на спровођење процедура приликом одобравања кредита од стране финансијских организација и утврђивање одговорности за евентуалне пропусте или

злоупотребе од стране службеника финансијских организација или трећих лица, иако се у том дијелу, с обзиром на њихову природу и обиљежја и обавезујућа процесна правила, корисници увијек образложеним одговорима упућују на посебне поступке које спроводе правосудне институције.

У раду организационе јединице, у поређењу са истим периодом 2013. године, у овом извјештајном периоду сматрамо неопходним истаћи околност да се више од половине основаних приговора корисника односило на рад и поступање једне банке. На основу спроведених обрада у предметима појединачних приговора може се констатовати да је наведено једним дијелом посљедица тржишног учешћа банке и њеног обима пословања и у сектору пословања са физичким лицима, али дијелом и посљедица пословне политике и отуда проистеклих правних послова из ранијег периода у којима постоје одступања од основних начела облигационог права у односима са корисницима. С тим у вези, у оквиру активности за унапређење односа између корисника и двалаца финансијских услуга у банкарском систему Републике Српске, одржане су консултације са представницима банке и у виду опција предложене мјере за које смо сматрали да ће непосредно допринијети рјешавању спорних односа са корисницима, што је резултирало промјенама поступања банке у начину рјешавања спорних односа мање вриједности и веће расположивости у смислу провођења посредовања у одређеним случајевима.

2.2. Упити и молбе корисника финансијских услуга

Поред поступања по достављеним приговорима и обавјештењима корисника, до 30.06.2014. године Омбудсман је, путем редовне и електронске поште, телефонских позива и непосредно од странака, примио 90 различитих упита, молби или захтјева за давање образложења, мишљења или упутстава у вези са правима и обавезама корисника финансијских услуга и различитим финансијским производима, те примјеном норми материјалног права у многим случајевима и изван области заштите корисника, на које су дати образложени одговори, препоруке, упутства или мишљења. Поред тога, у истом периоду за примљен је 1 упит двалаца финансијских услуга, као и 2 упита правних лица по којима су дати образложени одговори.

Број питања по даваоцима финансијских услуга

Даваоци финансијских услуга	Број питања и постотак
Банке	63 (70%)
Микрокредитне организације	22 (24%)
Даваоци лизинга	0 (0%)
Штедно кредитне организације	0 (0%)
Остало	5 (6%)
УКУПНО	90 (100%)

Табела 2.

Једнако као и у ранијим извјештајним периодима највећи дио времена у раду овог организационог дијела Агенције користи се за извршење послова информисања о правима и обавезама и корисника и двалаца финансијских услуга, првенствено кроз непосредан пријем странака, а у значајној мјери и путем електронске поште и телефонским путем. Извршавање ових послова информисања предвиђено је ради омогућавања корисницима да правилније схватају своја права и обавезе и да их уважавају приликом доношења одлука о коришћењу финансијских услуга, при чему се првенствено руководило што широм промоцијом кључних права, обавеза и института, те у овом погледу, полазећи од података у претходној табели, констатујемо позитиван тренд готово једнаког

броја корисника и других лица која су се обратила ради добијања потребних одговора у вези са овим институтима у односу на исти период 2013. године, иако је могуће посебно издвојити смањење непосредног обраћања корисника ради добијања захтијеваних одговора и објашњења. Ипак остаје трајна констатација ниског нивоа знања код већег дијела корисника финансијских услуга о правима и обавезама које су створили ступањем у уговорне односе са финансијским организацијама или издавањем одређених исправа.

3. Унапређење регулаторног оквира

Под координацијом Министарства финансија Републике Српске, Омбудсман за банкарски систем Републике Српске у саставу Агенције за банкарство Републике Српске, као члан радне групе, на редовним састанцима, укључујући и сарадњу са радном групом и представницима Министарства финансија и Агенције за банкарство Федерације Босне и Херцеговине, учествује у припреми Нацрта новог Закона о банкама Републике Српске.

4. Едукација

13. и 14.03.2014. године Омбудсман је учествовао у наставном програму Економске школе Средњошколског центра “Љубиша Младеновић“ у Бањалуци и радионицама “Корак ка финансијском образовању“, те стручној расправи, поводом обиљежавања Свјетског дана потрошача у организацији овог центра са циљем доприноса информисаности и подизању свијести популације младих о њиховим потрошачким правима, спознавања значаја информисања при доношењу одлуке о избору понуда давалаца услуга, унапређења остваривања потрошачких права при избору начина рјешавања личних или туђих финансијских проблема.

У сарадњи са Међународном финансијском корпорацијом (IFC) у Босни и Херцеговини, Омбудсман је имао учешће на дводневном семинару - радионици за запослене у локалној самоуправи и службама бесплатне правне помоћи “Обука о савјетовању презадужених грађана у Босни и Херцеговини“, која је у организацији IFC одржана у Теслићу у мају 2014. године, на којој је презентовао резултате рада организационог дијела у протеклом периоду и најчешће праксе финансијских организација, те актуелна питања у овој области

5. Активности сарадње са другим организацијама ради унапређење оквира заштите корисника финансијских услуга

5.1. Као члан International Network of Financial Services Ombudsman Schemes, по позиву ове организације упућени су образложени одговори у вези са нормативним рјешењима одређених питања у Српској, а која су захтијевали Омбудсмани за финансијски систем Тајвана и Новог Зеланда. INFO Network окупља омбудсмане у области финансијских услуга из више од 40 земаља и друга тијела и структуре, а основана је са циљем унапређења свих видова експертизе и механизма вансудског рјешавања спорова између корисника и давалаца финансијских услуга.

5.2. Омбудсман је учествовао и у вишедневном радном састанку са мисијом Међународног монетарног фонда у оквиру пружања техничке помоћи при изради Нацрта новог Закона о банкама Републике Српске.

5.3. У јуну мјесецу Омбудсман је учествовао на састанку са представницима Међународног монетарног фонда и Свјетске банке ради давања образложења о питањима заштите корисника у

вези спровођења програма оцјене финансијског сектора (Financial Sector Assessment Program - FSAP).

5.4. По молби именованог Омбудсмана у Агенцији за банкарство Федерације Босне и Херцеговине одржан је цијелодневни радни састанак са представницима Агенције за банкарство Федерације Босне и Херцеговине, на којем су објашњена рјешења из прописа који регулише поступање Омбудсмана за банкарски систем и представници ове агенције упознати са начином обављања основних послова и најважнијим питањима у функционисању.

5.5. У мају 2014. године на Радију Републике Српске Омбудсман је гостовао у једночасовној емисији посвећеној питањима која су предмет спорних односа између корисника и давалаца финансијских услуга, а на захтјев дневних новина вишекратно су обезбијеђени одговори на питања из проблематике која се односи на заштиту корисника финансијских услуга.

Закључак

а) Констатујући евидентно смањење броја приговора, као и све потпуније усклађивање пословања финансијских организација, посебно појединачних банака, у досадашњем раду организационе јединице Омбудсмана настоји се допринијети досљедном остваривању циљева заштите права и интереса корисника финансијских услуга у Републици Српској, која је по свему специфична и сложена, када су иста повријеђена поступцима даваоца услуге, и с друге стране унаприједити пословање давалаца и квалитет понуђених финансијских услуга. Посљедично, посебни ефекти се постижу на плану уштеда материјалних, персоналних и других јавних и приватних ресурса које се остварују кроз алтернативни начин рјешавања спорних односа, усаглашавањем ставова и на миран начин.

И у извјештајном периоду, изражено је даље смањење или изостанак приговора по оним предметима који су у периоду прије почетка примјене Закона о измјенама и допунама Закона о банкама Републике Српске били највише заступљени у спорним односима, а у вези са примјеном нове регулативе поступци се спроводе и издају препоруке и према банкама из Федерације Босне и Херцеговине које послују у Републици Српској. У вези са неадекватном примјеном поменутог прописа за примљено је свега неколико приговора у вези са обавјештавањем корисника о стању кредита и накнадама у вези са вођењем текућих рачуна, што указује да извршена измјена прописа с обзиром на успостављену детаљнију регулацију понашања финансијских организација у пружању финансијских услуга производи задане ефекте. Поступци вођени по појединачним приговорима и даље указују на побољшања, али још увијек недовољна знања и информисаност корисника, а како је и раније истакнуто, постоји потреба и за побољшања у раду запослених у финансијским организацијама који непосредно послују са корисницима.

У досадашњем раду на расправљању приговора и обавјештења корисника константно се унапређује сарадња са даваоцима финансијских услуга и препоручује рјешавање спорних односа на најбржи и најефикаснији начин, а наша је оцјена да организације банкарског система одржавају активности ради унапређења транспарентности својих услуга, а тиме и унапређења односа са корисницима и побољшања квалитета финансијских услуга. За остваривање циљева заштите и права и интереса корисника, те економичност и ефикасност рада организационог дијела Омбудсмана веома је важно што су оправдани приговори који су имали позитиван исход за кориснике у правилу ријешени још у фази тзв. претходног поступка, без потребе спровођења формалног поступка посредовања, што је један од основних циљева у раду овог организационог дијела.